

İŞGALDAN AZAD OLUNMUŞ QARABAĞ TORPAQLARININ YENİDƏN

BƏRPA EDİLMƏSİNDƏ YAŞIL GÜBRƏLƏMƏ SİSTEMİNİN TƏTBİQİ

Rəhminə Zamanova, Hüseyn Feyzullayev

*Azərbaycan Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutu,
rehmine.zamanova@gmail.com*

Son illərdə dünyada yeni, perspektivli sahə hesab olunan üzvi-bioloji əkinçilik sənayeləşmiş əkinçiliyə alternativ olaraq sürətlə inkişaf etməkdədir. Qeyd edə bilərik ki, istehsal olunan gübrələrin baha olması və həmçinin üzvi gübrənin çatışmaması səbəbindən torpaq münbitliyinin resurs-qoruyucu innovativ becərmə üsulu ilə bərpa edilməsində siderat əkinçilik sisteminin və ya “yaşıl gübrə”lərin istifadə edilməsi günümüzün ən vacib məsələlərindən biridir.

“Yaşıl gübrə”ləmə və ya sideratlar – bu müasir bir tendensiya deyil. Bu üsuldən 3 min il əvvəldən bəri Çində və Hindistanda istifadə edilirdi. Üstəlik, müasir şəraitdə gübrələrin qiyməti çox bahadır və yaşıl gübrə hər bir təsərrüfatçıya xüsusi kömək edə bilər.

Bu proses siderasiya, torpağa yaşıl kütlə şəklində basdırılan bitkilərsə sideratlar adlanır ki, torpağın vəziyyətini normallaşdırmaq üçün xüsusi olaraq yetişdirilərək qısa müddətdə - 50-60 gün ərzində əl ilə və ya xüsusi texnika ilə torpağın altına çevrilir. Erməni barbarlarının əsirliyindən azad olmuş torpaqlarımızın vəsaitə qənaət edən bu sistemə tam ehtiyacı vardır. Mineral gübrələr, əlbəttə ki, məhsuldarlığı artırır, ancaq tətbiqdən sonra, məhsuldar təbəqənin mikroflorasına zərərli təsir göstərir.

Beləliklə, ən yaxşı seçim hələ də üzvi gübrələrdir ki, bunun da bir növü “Yaşıl gübrə”ləmədir. Qarabağ torpaqlarının münbitliyini artırmaq, onda gedən bioloji prosesləri sürətləndirmək, quruluşunu yaxşılaşdırmaq məqsədilə yaşıl gübrələrdən və ya siderat bitkilərdən də istifadə etmək ən asan bir variantdır.

Respublikamız üçün xarakterik qısa vegetasiyalı siderat bitkilər bunlardır: yem noxudu, soya, lərgə, gülül, lüpin, covdar, vələmir, xardal, ağ turp, raps, yonca.

Uğurlu yaşıllaşdırma üçün bəzi amillər – iqlim şəraiti və torpağın tərkibi mütləq nəzərə alınmalıdır.

1) Siderasiya zaman kök qalıqları, bitkilərin yerüstü kütləsi torpaq orqanizmləri üçün yem mənbəyi olmaqla, torpaqda qida maddələrinin miqdarını artırır, mikrobioloji prosesləri fəallaşdırır, mikroorqanizmlərin həyat fəaliyyətini canlandırır və torpağın strukturunu sabitləşdirərək bəzən onun sanitarları hesab olunur. 2) Paxlalı siderat bitkilərin tərkibi azotla olduqca zəngindir və onları torpağa basdırdıqda əkin sahəsinin hər hektarına 30-35 t üzvi maddə əlavə edilir ki, bununla da sahəyə 150-200 kq azot verilmiş olur. 3) Peyindən üstün cəhəti onun becərildiyi yerdə basdırılması, tərkibində olan azotun birinci il peyindəkinə nisbətən daha çox mənimsənilməsi və itməməsi, yuxarı qatdan qida maddələrinin yuyulmasına maneçilik törətməsidir. 4) Sideratlar torpaq səthini örtür və bununla da əlaq otlarının inkişafını dəf edir və torpağı mənfi meteoroloji təsirlərdən mühafizə edir. 5) Sideratlarda qida maddələri (əsasən, azot) “konservləşdirilir” ki, nəticədə bu, torpaqdan yuyulmur və su anbarlarının, çay, dəniz və göllərin çirklənməsinə mane olur, kompostlaşdırmada və əlavə yemləmə üçün duru gübrələrin hazırlanmasında da istifadə edilir. 6) Sideratlar təkcə gübrə deyil, həm də torpağın strukturunun bərpa edir, torpağın su və hava rejimini yaxşılaşdırır. 7) Paxla-taxıl qarışıqından ibarət siderat bitkilərin həm yaşıl kütləsi, həm də kök sistemi mikroorqanizmlərin təsirinə məruz qaldığından bakteriyaların köməyi ilə torpağı humus, azot, fosforla və s. zənginləşdirməkdə peyindən geri qalmır və səmərəsi daha yüksək olur.